

PROF. DR. SELİM ÇETİNER

Sabancı Üniversitesi
selim.cetiner@tematik.com.tr

Organikçilere büyük sürpriz!

Gittikçe daha popüler hale gelen organik ürünler süpermarket raflarında normalden daha yüksek fiyatlara alıcı buluyor. Yeni başlatılan ürün değerlendirme sistemleri ise “Sorumluca Yetiştirilmiş” ürünleri tüketicilere organik ürünlerden daha ucuza sunuyor.

Bundan bir süre önce organik tarım konusunu farklı yönleriyle ele aldığımı **tarlasera**'daki yazılarımı takip edenler hatırlayacaklardır. Organikle ilgili yazılarımda özetle, organik ürünlerin insanların hayalindeki gibi doğanın bağrında ve küçük çaplı üreticilerin alın teriyle yetiştirilmiş, hiç ama hiç kimyasal kullanılmadan üretilmiş ürünler olmadığını; organik ürünlerin tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kanun ve yönetmeliklerle belirlenen birçok organik veya inorganik kimyasal kullanılarak üretildiğini aklınızdan çıkarmayınız; eğer paranız çoksa ve ruhunuza iyi geliyor-sa tabii ki organik yemeye devam ediniz, demiştim.

Haziran ayında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki organikçiler arasında müthiş bir tartışma çıktı. Tartışma konusu da Amerika'nın hatta dünyanın en büyük organik ürünler zinciri “Whole Foods Market” şirketinin oluşturduğu “Sorumluca Yetiştirilmiş” değerlendirme sistemi. “Organığı kimler yiyor?” başlıklı yazımdan hatırlanacağı gibi, Whole Foods süpermarket zinciri ABD'deki 400'den fazla mağazası ve 2014 yılı itibarıyla 15 milyar dolara yakın cirosuyla organik severler için bir simge. Özellikle üst gelir grubundakiler için Whole Foods'dan normalin 2-5 katı fiyatlara rağmen alışveriş yapmak adeta sağlıklı yaşamın bir gereği. Hatta yüksek fiyatlar nedeniyle oradan alışveriş yapanların tüm maaşlarını oraya yatırdığını ifade edecek şekilde “Whole Paycheck” metaforu dahi mevcut.

Pahalı üretim ucuz ürün

Whole Foods yaklaşık bir yıldır ilgili uzman kuruluşlarla birlikte “Sorumluca Yetiştirilmiş” değerlendirme programını başlatmış bulunuyor. Bu değerlendirme sistemine katılan yetiştiriciler öncelikle konvansiyonel tarımda yaygın olarak kullanılan en zararlı nörotoksik nitelikli 8 pestisit üretimde kullanmıyor. Keza, arılara

Organik üretimin küçük çaplı üreticiler tarafından yapılıp yerel olarak üretici pazarlarında tüketicilerle buluşması, fiyatların da her iki tarafı da mağdur etmeyecek makul bir seviyede olması gerekiyor. Ama son yıllarda, organik ürünlere yönelik talebin artması çiftliklerin büyümesine, marketlerin de süpermarketlere dönüşmesine yol açmış bulunuyor.

zarar verdiği saptanan neonicotinoid esaslı 4 pestisit kullanımı da yasak. Bunlara ilaveten, toprağı ve çiftlik civarındaki doğal yaşamı korumaya yönelik hatta arıların sayısını artırıcı önlemleri de almaları gerekiyor. Üretimde kanalizasyon suyu kullanımı, çiftlik artıklarının yakılması yasak olduğu gibi, çalışan işçilerin refahına yönelik bir dizi tedbiri de almaları gerekiyor. Özetle, böylesi uzun, karmaşık ve tabii ki masraflı olan bu sistemi uygulayan, yani “Sorumluca Yetiştirilmiş” değerlendirmesine katılan üreticilerin ürünleri “İyi”, “Daha İyi” ve “En İyi” olmak üzere sınıflandırılıp etiketlendirilerek “Whole Foods” mağazalarında satışa sunuluyor.

Dananın kuyruğu da tam burada kopuyor. Zira “Sertifikalı Organik” ürünler “Sorumluca Yetiştirilmiş” ürün kriterlerine uymadığı için çoğunlukla ya “Derecelendirilmemiş” etiketi ya da “İyi” etiketi taşıyarak, klasik ürünler “Daha İyi” ya da “En İyi” etiketini taşıyor. Fiyatları da organığe göre 3-5 dolar daha ucuz oluyor (Şekil 1). Bu değerlendirmeyi gören tüketiciler de doğal olarak hem daha ucuz hem de daha iyi olan klasik ürünlere yöneliyor. Organik tarım hareketinin önderleri bu durumdan son derece ra-

Şekil 1. "Sertifikalı Organik" ürünler "Sorumluca Yetiştirilmiş" ürün kriterlerine uymadığı için çoğunlukla ya "Derecelendirilmemiş" etiketi ya da "İyi" etiketi taşıırken, klasik ürünler "Daha İyi" ya da "En İyi" etiketini taşıyor. Fiyatları da organiklere göre 3-5 dolar daha ucuz oluyor

hatsiz; kendilerini aldatılmış ve hakarete uğramış hissediyor. Onlara göre, Whole Foods'un bu hareketi tamamen pazar payını artırmaya yönelik ve organik markasına büyük zarar veriyor. Yukarıda belirttiğim gibi, tüketicilerin daha iyi ve daha ucuz ürünlere yönelmeleri "organik ürün daha sağlıklı ve daha kalitelidir" algısını kırmada çok etkili olacak. Bu da klasik ürünlere göre 2-5 kat pahalı organik ürünlere olan talebi düşürecek.

Organik üretimde de pestisit kullanılıyor

Aslında, organikçilerin hiç kimyasal pestisit kullanmadan üretim yapıyor iddiasının gerçeği yansıtmadığını defalarca yazmıştım. Organikçiler tüm dünyada kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş pyrethrum, rotenone, bakır sülfat ve benzeri organik veya inorganik kimyasalları mebzul miktarda kullanıyor. Öyle ki, AB ülkelerinde çevre koruma kuruluşları organik üretimde yaygın olarak bakırlı preparatların toprakta aşırı miktarda biriktiği için kullanımına kısıtlama getirmişti. Keza son olarak, AB Komisyonu tarafından desteklenen araştırmalarda biyopestisit "azadirachtin" in organik üreticiler tarafından standartlara göre kullanılan dozunun 50'de biri oranında dahi ari ölümlerine neden olduğu ortaya konuldu .

Organikçilerin yeni "Sorumluca Üretilmiş" değerlendirme sistemi-ne karşı çıkmaları aslında farklı boyutlarda ele alınabilir. Bunlardan birincisi, yukarıda açıklamaya çalıştığım tüketiciler nezdindeki "organik üretimde hiç kimyasal kullanılmıyor" imajının yıkılacak olması. Yılların gayretleriyle oluşturulmuş bu algının ki bunda Whole Foods'un çaba ve katkılarını da unutmamak gerekir, yıkılması organik üreticileri şüphesiz yeni yaklaşımlar geliştirmeye zorlayacaktır.

Üreticilerin endişesi ticari

İkinci ve asıl karşı çıkma ise ticari kaygılardan kaynaklanıyor. Bir grup idealist insan tarafından başlatılarak hızlı bir şekilde gelişen ama son yıllarda gittikçe endüstrileşen organik üretim, organik hareketini başlatan kurucuların başlangıç ideallerinden sapmış görünüyor. Aslında, organik üretimin küçük çaplı üreticiler tarafından yapılıp yerel olarak üretici pazarlarında tüketicilerle buluşması, fiyatların da her iki tarafı da mağdur etmeyecek makul bir seviyede olması gerekiyor. Ama son yıllarda, organik ürünlere yönelik talebin artması çiftliklerin büyümesine, marketlerin de süpermarketlere

dönüşmesine yol açmış bulunuyor. Tabii Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yapılan organik üretim de dünyanın dört bir tarafından alım gücü yüksek tüketicilerin bulunduğu ülkelere akıyor. Diğer sektörlerde olduğu gibi burada da küçük çaplı üreticiler kaybeden, işin aracılığını yapanlar ve Whole Foods gibi büyük şirketler de kazanan taraf oluyor. Organik tarımın küçük çiftliklerden nasıl büyük endüstriyel sistem haline geldiğini Samuel Fromartz'ın Türkçe'ye Organik A.Ş. olarak da çevirebileceğimiz "Organic Inc." adlı kitabından zevkle okuyabilirsiniz.

Bu arada, organik ürün pazar payı artışındaki yavaşlamanın Whole Foods'un "Sorumluca Üretilmiş" değerlendirme sistemine geçişte etkili olduğu gerçeğini de unutmamak gerekiyor. Yaklaşık yirmi yıldır hızla büyüyen şirketin bu yavaşlamadan olumsuz etkilenmemek için yeni bir strateji geliştirmesi ve bu stratejinin de tüketiciler için önemli sağlık ve fiyat avantajları sunması bence son derece olumlu.

Sonuç olarak, Türkiye'deki İyi Tarım Uygulama (İTU) sisteminin büyük süpermarket zincirleri tarafından benimsenerek yaygınlaştırılması da normal bir tüketici için hayli pahalı olan organik ürünlere karşı iyi bir alternatif olacaktır. Umarız Türkiye'deki büyük süpermarketler, "organik ürün reyolları" açma kolaylığı yerine "İyi Tarım Uygulamaları" sistemine yoğunlaşmalarının hem kendileri hem de tüketiciler için daha yararlı olacağı gerçeğini görmekte gecikmez. ■

¹ ec.europa.eu/environment/integration/research/newsalert/archive/environmental-technologies.htm

² Fromartz, S., Organic, Inc.: Natural Foods and How They Grew, A Harvest Book Harcourt In., Austin, 2007